

Nr 466.

Av herr **Bäckström m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 266, med förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 266 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, omfattande jämväl särskilda åtgärder till befrämjande av jordbruket i Norrland, få vi anföra följande.

Ett av grundvillkoren för höjande av jordbrukets avkastning i övre Norrland är en i hög grad utökad användning av jordbrukskalk. Någon väsentlig ökning kan emellertid icke påräknas, utan att samtidigt priset å jordbrukskalken sänkes. Den av riksdagen medgivna fraktlindringen å kalk har icke alltid vunnit avsedd effekt. 1931 års utredning angående det svenska jordbrukets kalkförsörjning har därför föreslagit andra, mera effektiva utvägar. Bl. a. föreslås, att statsmakterna understödja jordbruksföreningar vid upprättande av kalkbruk. Härigenom vinnes i första hand en självfallen uppblomstring av ortens näringsliv. Men framförallt föreligger här en framkomlig väg att motverka trustbildningen på kalkmarknaden och nedbringa kalkpriserna.

Med dessa inledande ord hava vi avsett att påkalla stödåtgärder för en kalkbruksförening i Västerbottens län, nämligen Kågedalens kalkbruksförening, vars tillhörande kalkfyndigheter är belägen i Skellefteå socken i norra delen av nämnda län. Enligt 1931 års ovan åberopade kalkutredning beräknas för Skellefteåtrakten ett årligt kalkbehov av 12.000 ton. De kalkbruk, som redan finnas i trakten, beräknas årligen leverera högst 4.000 ton för jordbruket avsedd kalk. Jordens dåliga beskaffenhet i Västerbotten beror i icke ringa grad på bristande kalkförsörjning. Anledningen härtill är de höga priserna på kalk. Man måste i allmänhet betala 30 à 31 kronor per ton. Kågedalens kalkbruksförening avser att kunna årligen producera 5.000 ton jordbrukskalk till ett pris av cirka 25 kronor per ton. Det lägre priset skall möjliggöra en rikligare kalkförsörjning för tusentals jordbruk, utan att därigenom avsättningsmöjligheterna försämras för redan i gång varande kalkbruk.

Kågedalens kalkbruksförening består av en sammanslutning av enskilda jordbrukare, vilkas antal den 22 mars innevarande år uppgick till 976, av vilka en stor del äro bosatta så långt söderut som i Nysätra och Bygdeå socknar. Varje andel är 50 kronor. Hela anläggningen beräknas draga en kostnad av 101.500 kronor. Utöver genom andelsteckning anskaffade medel erfordras ytterligare cirka 50.000 kronor. Såsom föreningen framhållit i underdånig skrivelse till Konungen, är ett villkor för att företaget skall

kunna bestå i en sannolik dumpningskonkurrens, att detsamma icke behöver räkna med de räntekostnader, som åvila ett lån ur statens kalkbrukslånefond, utan ovannämnda 50.000 kronor måste erhållas som statsbidrag eller räntefritt lån. Föreningen bildades år 1936, och ett ytterligare uppskov till nästa år med företagets igångsättande skulle minska intresset och förtroendet för företaget. Önskligt vore därför, att innevarande års riksdag fattar beslut i ärendet.

Vi få sålunda hemställa, samtidigt som vi i övrigt hänvisa till närlagda bilagor,

att riksdagen måtte bevilja Kågedalens kalkbruksförening 50.000 kronor att utgå antingen som statsunderstöd eller räntefritt lån.

Stockholm den 19 april 1938.

Axel Bäckström.

J. H. Johansson
i Norrfors.

O. E. Sandberg.

E. Oskar Åkerström.

Elof Lindberg.

Uddo R. Jacobson.

Ewald Lindmark.

Eric Hansson.

Avskrift.

Till Konungen.

Ett stort antal jordbrukare i norra Västerbotten har under den senaste tiden sammanslutit sig i en förening i syfte att igångsätta ett jordbrukarnas eget kalkbruksföretag. Föreningen har också inköpt en kalkfyndighet i Högdalsås, Skellefteå, och samtidigt har föreningen låtit inregistrera sig under namnet Kågedalens Kalkbruksförening, u. p. a. Anledningen till att denna förening kommit till stånd är att kalkförsörjningen i Västerbotten f. n. icke är tillfredsställande, detta närmast beroende därpå att de två förnämsta kalkbruksföretagen av länets tre inköpts utav den stora koncernen Sala—Strå Kalkbruks A.-B. med påföljd, att jordbrukskalken avsevärt stigit i pris. De två företag, som nämnda koncern förvärvat, äro Nordsvenska Kalkbruksaktiebolaget och Burträsk's Kalkbruksaktiebolag, av vilka det förstnämnda bolaget huvudsakligen försäljer jordbrukskalk, under det att Burträsk-företaget inriktat sin verksamhet så, att större delen av produktionen går till murnings- och industrikalk. Det tredje kalkbruksföretaget inom länet är Bergsbyns Kalkbruk, vilket äges utav en förening med obegränsad rösträtt. Majoriteten av andelarna i denna förening äges emellertid av fem personer, och föreningens kalkbruk har icke visat sig kunna upptaga pris-

konkurrens med Sala-Stråkoncernen, vilket närmast torde bero därpå, att föreningens kalkfyndighet är mindre välbelägen och brytningen, liksom även framforslingen, förenad med stora kostnader. För att erhålla en prisreglerande faktor på kalkbruksmarknaden i denna del av Norrland är det sålunda nödvändigt att skapa ett nytt kooperativt företag, som icke riskerar att bli föremål för spekulation. Genom bildandet av Kågedalens Kalkbruksförening och inköpet av fyndigheten i Högdalsås ha förutsättningar skapats för att erhålla den för jordbrukarna så betydelsefulla prisreglerande faktor, som vi här omnämnt. Redan nu ha cirka 500 jordbrukare anslutit sig till föreningen, och vi räkna med att vid mitten av nästa år ha uppnått 1.000-talet medlemmar, och det är också vid den tidpunkten, som vi avse att påbörja uppförandet av anläggningen och därmed nyttiggörandet av fyndigheten. Vår avsikt är att uppföra en brännugn med en kapacitet av 15 å 20 ton per dygn, och kostnaderna för hela anläggningen ha beräknats till kronor 101.500, fördelade sålunda:

Fyndigheten	kronor	12.500
vägbyggnad	»	18.000
anläggningen	»	68.000
organisationskostnad	»	3.000

Genom föreningens medlemmar beräkna vi kunna insamla ett kapital på cirka 50.000 kronor. Då jordbruken häruppe i regel äro mycket små och jordbrukarna befinna sig i små ekonomiska omständigheter, våga vi inte räkna med att kunna få ut av andelsägarna mera pengar till företaget än de nämnda, cirka kronor 50.000. Det blir därför nödvändigt för oss att försöka skaffa ytterligare kronor 50.000, och vi vända oss härmed till Eders Kungl. Majestät med en underdånig framställning om att antingen erhålla ett räntefritt lån å kronor 50.000 eller också ett statsanslag å samma belopp. Om vi skola kunna bestå i den dumpingkonkurrens, som med all sannolikhet kommer att riktas emot vårt företag, så snart det kommit i gång, måste vårt företag vara ur ekonomisk synpunkt så uppbyggt, att det icke drager några som helst förräntningskostnader. Det är av denna anledning, som vi vädja till Eders Kungliga Majestät att med hänsyn till jordbruksbefolkningen i de berörda bygderna medgiva ett räntefritt lån eller ett statsbidrag.

Vi kunna icke underlåta att framhålla, att statens fraktlindringsbidrag, när det gäller kalktransporter från södra delarna av landet upp till våra bygder, kommit att utnyttjas av förutnämnda koncern för att konkurrera ihjäl de mindre företag, som funnits här uppe. Utvecklingen har också — såsom vi redan tidigare antytt — blivit den, att Sala-Strå-koncernen helt crövat greppet över kalkmarknaden i Västerbotten.

Vi bifoga ett utlåtande av jordbrukskonsulenten Gunnar Bergdahl rörande kalkfyndigheten i Högdalsås, liksom också ett utlåtande från Statens Provninganstalt rörande prov på kalk från nämnda fyndighet. Vidare bifogas en av länsschaktmästare A. Marklund utarbetad plan- och profileringskarta över kalkfyndigheten samt Kågedalens Kalkbruksförenings u. p. a. stadgar.

Skellefteå den 19 december 1936.

Underdånigst

KÅGEDALENS KALKBRUKSFÖRENING U. P. A.

B. Wikström.

Avskrift.

Till Kungl. Kommerskollegium.

Med återställande av remisshandlingarna får jag härmed vördsamt av-
giva begärt yttrande över Kågedalens Kalkbruksförenings u. p. a. under-
dåniga framställning att erhålla ett räntefritt lån eller också ett statsanslag
å femtiotusen kronor för uppförande av en kalkbrännugn med en kapacitet
av 15 à 20 ton bränd kalk per dygn för en beräknad kostnad för hela an-
läggningen av kronor 101.500, fördelade sålunda:

för inköp av kalkstensfyndigheten å Hebbers- forsbys allmanning i Skellefteå socken av Västerbottens län	kronor 12.500:—
för vägbyggnad från kalkbrottet till landsväg en- ligt uppgift högst två kilometer	» 18.000:—
för själva kalkugnsanläggningen	» 68.000:—
organisationskostnader	» 3.000:—

För det i ansökan avsedda ändamålet har inrättats en statens jordbruks-
lånefond, ur vilken lån kan beviljas för nyanläggning eller utvidgning av
redan förefintlig kalkbruksanläggning för jordbrukets behov, högst till belopp
motsvarande fem sjättedelar av den beräknade kostnaden för med lånet
avsedda åtgärder. Villkor och bestämmelser för lån ur denna fond finnas
angivna i kungörelserna nr 461/1932 och 410/1934 av svensk författnings-
samling. Enligt den senare är räntan numera nedsatt till 4 ½ % per år. För
såvitt framgår av innehållet i nämnda kungörelser, synes möjlighet icke
finnas att bevilja räntefria lån ur nämnda fond.

Enligt statistiska uppgifter för 1936 ha från kalkugnar inom norra berg-
mästaredistriktet levererats *jordbrukskalk* till följande mängder och pris
per ton, räknat fritt banvagn eller fartyg:

från bruk inom Jämtlands län 6.590 ton till pris mellan kr. 23:50 och 30:—,
» » » Norrbottens » 138 » » » av kr. 22:— per ton samt
» » » Västerbottens » 3.286 » » » mellan kr. 30:— och kr. 30:50 per ton.

Enligt uppgift anses en grundkalkning per hektar nyodlad åker i Norr-
bottens län ej böra understiga 3 ton per hektar, medan äldre åker bör kalkas
vart sjunde år med minst 1,5 ton per hektar. Om man antager den årliga
nyodlingen inom olika län lika med en femtedel av arealökningen å färdig
åker under femårsperioden 1927—1932 enligt uppgifter i statistisk årsbok
för 1936 och ökningen under de fem åren 1932—1937 = 1927—1932, får
man följande siffror för 1937:

L ä n	År	Åker-areal hektar	Årlig nyodl. grundkalkn.		Kalkn. för 7 år 1 ¹ / ₂ t. medeltal pr år ton CaO	Summa årsbehov av CaO ton	Lev. jordbr.-kalk fr. norrländska kalkbruk medeltal 1934—36 och priser	
			har	pr har ton CaO			ton	kr. p/t
Norrbottens län ökning	1932	63.315						
	1927	50.962						
	27-32	6.353	1.270	3.810				
	1937	69.668			14.930	18.740	186	22: — à 23: —
Västerbottens län	1932	108.627						
	1927	100.521						
	27-32	8.106	1.621	4.863				
	1937	116.733			25.015	29.878	2.928	28: — à 36: —
Summa övre Norrland	1937	186.401	2.891	8.673	39.945	48.618	3.114	22: — à 36: —
Jämtlands län	1932	67.171						
	1927	66.046						
	27-32	1.125	225	675				
	1937	68.296			14.635	15.310	6.832	22: — à 30: —
Västernorrlands län ..	1932	98.736						
	1927	97.364						
	27-32	1.372	274	822				
	1937	100.108			21.452	22.274	0	— —
Summa nedre Norrland	1937	168.404	499	1.497	36.087	37.584	6.832	22: — à 30: —
Summa hela Norrland (Utom Gävleborgs län)	1937	354.805	3.390	10.170	76.032	86.202	9.946	22: — à 36: —
Hela riket	1932	3724.625						
	1927	3715.847						
	27-32	8.778	1.756	5.268				
	1937	3733.403			800.015	805.283		

Hela riket: Ton CaO Värde p/t

Periodiskt bränd kalk 1935 184.327 14:45 kr.

Kontinuerl. bränd kalk med avdrag f. vid sulfatmasse- och karbid-fabr. och sockerbruk använd kalk 1935 340.881 22:92 kr.

Summa 525.208 ton kalk

Häri ingår utom jordbrukskalk även kalk till murbruk m. fl. ändamål använd kalk.

Enligt gjorda beräkningar skulle förefinnas ett årsbehov för jordbruket av bränd kalk (CaO) för Norrbottens län på 18.740 ton. Västerbottens län 29.878 ton, summa för Övre Norrland 48.618 ton. samt för Jämtlands län 15.310 ton och för Västernorrlands län 22.274 ton, summa för Södra Norrland 37.584 ton, alltså för hela Norrland (Gävleborgs län ej medräknat) 86.202 ton. En viss reduktion av dessa siffror torde emellertid vara befogad dels med hänsyn till den större kalkhalten i det jämtländska silur-området åkerareal, motsvarande cirka $\frac{2}{3}$ av hela länets. dels emedan det icke kan vara ekonomiskt välmotiverat att ge full kalkning åt hela åkerarealen i Norrland. Men även om man reducerar kalkbehovet enligt tabellen så kraftigt som med 30 % i genomsnitt för hela Norrland, så kvarstår ett årsbehov av cirka 60.300 ton CaO, därav för Övre Norrland 34.000 ton och för Nedre Norrland 26.300 ton CaO. Den kvantitet jordbrukskalk. som i medeltal för åren 1934—1936 årligen levererats från kalkbruken inom resp. län, utgör emellertid i ton och i % av sistnämnda årsbehovssiffror för Övre Norrland endast 3.114 ton eller 9,2 %, för Nedre Norrland 6.832 ton eller 26 % och för hela Norrland 9.946 ton eller 16,5 % av resp årsbehov, som allraminst borde fyllas för att ekonomiskt utnyttja jordbrukets avkastningsförmåga, i vad den beror på kalktillförsel.

För att komma fram till denna större förbrukning måste först och främst kalkpriset på förbrukningsorterna kunna hållas betydligt lägre än nu är fallet. I den mån billig kalk kan produceras å olika platser inom Norrland. där goda kalkfyndigheter finnas, böra ju sådana möjligheter först utnyttjas, då härigenom onödiga fraktkostnader undvikas, dessa må nu bäras av jordbrukarna eller av staten genom dess fraktlindringsbidrag. En viss konkurrens genom lägsta möjliga priser från olika kalkproducenter är också säkerligen av stor nytta för en ökad avsättning av kalk. Sammanslutningar av kalkkonsumerande jordbrukare inom det naturliga avsättningsområdet för varje särskild kalkfyndighet torde också kunna åstadkomma en billig produktion, särskilt om delägarna förbinda sig att fylla sitt behov från det egna företaget och eventuellt kunna likvidera den uttagna billiga kalken med leveranser av ved till billigt pris, tillförd från vederbörandes egen skog till *kalkugnen* i samband med avhämtningen av kalken från *densamma*. Avsättningsområdet från varje kalkugn borde, där goda landsvägar finnas, kunna betydligt ökas med användande av lastbilar, som förmedla utbytet av kalk och ved tur och retur på ovan antydda sätt.

Om man utgår ifrån, att Nedre Norrlands behov av jordbrukskalk i första rummet tillgodoses av därstädes (inom Jämtland) producerad kalk skulle produktionen behöva ökas från 6.832 till 26.300 ton, alltså med cirka 19.500 ton pr år. För Övre Norrlands behov skulle utöver nuvarande årsproduktion av 3.114 ton jordbrukskalk krävas ytterligare cirka 30.900 tons ökning. Då vid den ifrågasatta kalkugnen i Kägedalen beräknas en dygnsproduktion av 15 à 20 ton CaO, torde årsproduktionen där få beräknas till högst 5.000 ton CaO pr år, alltså högst en sjättedel av den för Övre Norrlands jordbruk önskvärda ökningen av årsproduktionen av jordbrukskalk. Då en kraftig ökning av kalkkonsumtionen är synnerligen behövlig ur jordbrukets synpunkt, synes det vara väl motiverat att använda åtminstone en del av de fraktlindringsbidrag, som skulle åtgått, om motsvarande kalkmängd i stället hämtats från Södra Sverige, till att premiera produktionen av jordbrukskalk i Övre Norrland till billigt pris. Enbart för den del av den långa transportvägen, som ligger mellan Östavall vid södra Norrlands-

gränsen mot Hälsingland och Norrfors vid södra gränsen för Västerbottens län, 336 km, utgår fraktlindringsbidraget med 3 kronor per ton kalk.

Om sökandens begäran om räntefritt lån ur kalkbrukslånefonden på 50.000 kronor ej skulle kunna direkt bifallas, kunde man tänka sig att förslagsvis en krona per ton i övre Norrland producerad och till billigt pris levererad jordbrukskalk lämnades som bidrag till kalkbruksföreningen för reglering av dess låneräntelikvider till kalkbrukslånefonden, vilka skulle täckas helt i den mån den årliga medelleveransen av jordbrukskalk kunde hållas uppe vid eller över 2.250 ton kalk årligen. Detta borde icke möta svårigheter om kalkpriset vid kalkugnen kunde hållas under 25 kronor per ton och inköpen av kalk underlättades, såsom förut antytts, genom att kalkköparna bereddades tillfälle att i likvid för kalken lämna till kalkugnen levererad ved och i retur efter vedleveransen få hemföra den inköpta kalken. Delägarna borde även ikläda sig förpliktelse att taga sitt kalkbehov för sitt delägande kalkbruk och leverera ved till billigt pris.

Enligt ansökningen bifogat utlåtande av jordbrukskonsulenten Gunnar Bergdahl har den av Kågedalens Kalkbruksförening inköpta kalkstensförekomsten å Hebbarsfors bys område en sammanhängande areal av minst 5.000 kvm. Om per kbm. av fyndigheten erhålles 2 ton kalksten skulle för varje meters avsänkning av nämnda area erhållas 10.000 ton kalksten eller, enligt företedda analysbevis, efter bränning med cirka 40 % glödningsförlust, cirka 6.000 ton bränd kalk med c:a 85 % CaO. En ökad tillgång på marknaden av sådan kalk till billigt pris per ton skulle givetvis verka i hög grad stimulerande på jordbruket i kalkugnens avsättningsområde. Även om priset å jordbrukskalk skulle sjunka ned till produktionskostnaden och vid något tillfälle något därunder, torde produktionen kunna fortgå, sedan väl avsättningsmöjligheterna blivit upparbetade och efterfrågan större.

Luleå den 9 augusti 1937.

C. I. Asplund.

Avskrift.

På begäran av Kågedalens Kalkbruksförening får jag härmed avgiva yttrande beträffande en av denna förening inköpt kalkstensfyndighet inom Kågedalens församling av Västerbottens län.

Fyndigheten, som är belägen på norra sidan av »Kalkberget», nordost om Grans by, är känd genom ett flertal blottningar och profiler, vilka visa att här måste föreligga tillgångar på flera hundra tusen ton av övervägande mycket god kvalitet. Då ovan nämnda företag ansöker om ekonomiskt understöd, får jag efter vidtagen besiktning av fyndigheten på det livligaste tillstyrka denna föreningens ansökan i all synnerhet, som det av en del jordbrukare i Burträsk förut startade kalkstensbruket i Burträsk socken förvärvats av Sala-Strå kalkbruks A.-B., som genom sin monopolställning håller kalkpriserna alltför höga för att jordbruket i Västerbotten skall kunna draga nytta av de utnyttjbara kalkstenstillgångar, som länet innehåller.

Skellefteå den 3 augusti 1937.

A. Högbom,
Fil. Dr. Statsgeolog.